

TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI

Qo'lyozma huquqida
UDK: 338:336 (575.1)

HAKIMOV HAKIMJON ABDULLO O'G'LI

**FISKAL VA MONETAR SIYOSATNI MUVOFIQLASHTIRISHNING
METODOLOGIK ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH**

08.00.02 – Makroiqtisodiyot
08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit

Iqtisodiyot fanlari doktori (Doctor of Science)
ilmiy darajasini olish uchun tayyorlangan
DISSERTATSIYA

Ilmiy maslahatchi: i.f.d., prof. M.Eshov

Toshkent – 2024

MUNDARIJA

KIRISH	4
I BOB. Fiskal va monetar siyosatni muvofiqlashtirishning ilmiy – nazariy va uslubiy asoslari	16
1.1. Fiskal va monetar siyosatni muvofiqlashtirishning mohiyati va zarurati.....	16
1.2. Fiskal va monetar siyosatni muvofiqlashtirishda “fiskal qoidalar” va “monetar qoidalar” dan foydalanishning ahamiyati.....	36
1.3. Fiskal va monetar siyosatni muvofiqlashtirishda davlat qarzi modellari hamda zamonaviy makroiqtisodiy tahlil va prognozlash usullaridan foydalanish.....	50
Birinchi bob bo‘yicha xulosalar.....	79
II BOB. O‘zbekistonda fiskal va monetar siyosatni muvofiqlashtirishning amaldagi holati tahlili	81
2.1. O‘zbekistonda fiskal siyosat ko‘rsatkichlarining amaldagi holati tahlili.....	81
2.2. O‘zbekistonda monetar siyosat ko‘rsatkichlarining amaldagi holati tahlili.....	92
2.3 O‘zbekistonda fiskal va monetar siyosatni muvofiqlashtirish amaliyoti tahlili.....	103
Ikkinchi bob bo‘yicha xulosalar.....	113
III BOB. O‘zbekistonda fiskal va monetar siyosatni muvofiqlashtirishning metodologik asoslarini takomillashtirish	115
3.1. O‘zbekistonda davlat qimmatli qog‘ozlari bo‘yicha daromadlilik egri chizig‘ining shakllanishi holati va davlat qarzining optimal darajasini aniqlash.....	115
3.2. O‘zbekiston Respublikasida fiskal va monetar siyosat ta’sirining ekonometrik tahlili: Yalpi ichki mahsulot tahlili.....	137
3.3. O‘zbekiston Respublikasida fiskal va monetar siyosat ta’sirining ekonometrik tahlili: Inflatsiya tahlili.....	150
Uchinchi bob bo‘yicha xulosalar.....	162
IV BOB. Fiskal va monetar siyosatni muvofiqlashtirishning ustuvor yo‘nalishlari	164
4.1. Fiskal va monetar siyosatni muvofiqlashtirish bo‘yicha xorijiy mamlakatlar tajribasini O‘zbekiston iqtisodiyotida joriy etish imkoniyatlari.....	164
4.2. Fiskal va monetar siyosatni muvofiqlashtirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish yo‘llari.....	174

4.3. Fiskal va monetar siyosatning muvofiqlik ko'rsatkichlarini prognozlash.....	187
To'rtinchi bob bo'yicha xulosalar.....	205
XULOSA.....	207
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI.....	211
ILOVALAR.....	225

KIRISH (fanlari doktori (DSc) dissertatsiyasi annotatsiyasi)

Dissertatsiya mavzusining dolzarbligi va zarurati. Uzoq davom etgan COVID-19 pandemiyasidan soʻng global iqtisodiy oʻsish sekin surʻatda boʻlsa-da, barqarorlik kasb etmoqda. Global inflatsiya darajalari bir-biriga yaqinlashib, bu tendensiya umumiy inflatsiyaning pasayishiga yordam bermoqda. Shu bilan birga, rivojlanayotgan davlatlar iqtisodiyotida tovar ishlab chiqarish va taʼminot zanjiridagi uzilishlar, ayniqsa yoqilgʻi xom-ashyosi bilan bogʻliq muammolar, iqlim oʻzgarishi va geosiyosiy vaziyatning keskinligi iqtisodiy prognozlarning pasayishiga olib kelmoqda. Xalqaro valyuta fondi maʼlumotlariga koʻra, 2024 va 2025-yillarda 3,2 foizlik oʻsish prognozi oʻzgarishsiz qolgan, 2023-yilda 6,7 foizni tashkil etgan global inflatsiya darajasi 2024-yilda 5,8 foizga va 2025-yilda 4,3 foizga tushishi kutilmoqda.¹ Rivojlangan mamlakatlar inflatsiyani tezroq nazoratga olishi mumkin boʻlsa-da, rivojlanayotgan iqtisodiyotlarda bu jarayon davomiyroq boʻlishi mumkin. Shu bilan birga, xizmatlar sohasidagi inflatsiyaning yuqori darajada saqlanib qolayotgani tarkibiy, fiskal va monetar siyosatni yanada moslashtirishni talab etadi.

Jahonning yetakchi ilmiy va oliy taʼlim tashkilotlarining tadqiqot yoʻnalishlarida fiskal va monetar siyosat muammolarini tadqiq qilishga bagʻishlangan fundamental tadqiqotlar olib borilmoqda. Mazkur ilmiy tadqiqot ishlarida fiskal va monetar siyosatning bir-biriga mosligini tahlil qilish, inflatsiyani jilovlash uchun fiskal va monetar siyosatning hamkorlik strategiyalarini ishlab chiqish kabi masalalar ochib berilgan. Biroq, uzoq muddatli fiskal va monetar siyosatning oʻzaro taʼsir mexanizmlari, xalqaro moliyaviy va raqamli integratsiyaning fiskal va monetar siyosatni muvofiqlashtirishga taʼsiri, fintech va markaziy bank raqamli valyutalarining fiskal va monetar siyosatga taʼsiri yetarli darajada oʻrganilmagan. Xususan, budget taqchilligi va davlat qarzining iqtisodiyotga taʼsirini baholash, bu sohada sunʼiy intellekt va katta maʼlumotlardan foydalanish imkoniyatlarini tadqiq etish, fiskal siyosat vositalarining monetar

¹International Monetary Fund. 2024. World Economic Outlook: Policy Pivot, Rising Threats. Washington, DC. October.